

Sejm w opinii społecznej

(komunikat z badań - część I)

Ewa Karpowicz, Krystyna Lelinska

28 sierpnia 1991

Kancelaria Sejmu
Biuro Studiów i Ekspertyz

W dniach 24 i 25 czerwca br. przeprowadzono badania socjologiczne, których celem było poznanie poglądów społeczeństwa polskiego na temat Sejmu, dotarcie do niektórych uwarunkowań tworzenia się tych poglądów, a także próba określenia ich społecznych skutków. Koncepcja badań, ich program oraz narzędzie w nich stosowane (kwestionariusz wywiadu) zostały opracowane w Dziale Badań Biura Studiów i Ekspertyz Kancelarii Sejmu. Wywiady przeprowadzono za pośrednictwem ankieterów Ośrodka Badania Opinii Publicznej. Badania miały charakter reprezentatywny, zrealizowano je na 1000 osobowej próbie wylosowanej spośród dorosłej ludności kraju. Ogółem uzyskano 952 kwestionariusze wywiadu.

Opracowanie niniejsze zawiera dane uzyskane w odpowiedziach na niektóre skategoryzowane pytania ankiety, w których respondenci wyrażali opinie na temat działalności Sejmu i jej społecznych skutków. Dane te dotyczą w szczególności następujących kwestii:

- źródła, z jakich czerpie się wiedzę o Sejmie,
- zakresu tej wiedzy; znajomości podstawowych funkcji i zadań Sejmu,
- oceny niektórych ustaw uchwalonych przez Sejm X Kadencji,
- prestiżu Sejmu (na tle innych instytucji życia publicznego),
- postrzeganej i postulowanej roli posła.

Kolejny komunikat, który ukaże się w najbliższych dniach, będzie poświęcony problematyce postaw społecznych wobec zmian ustrojowych. Pełny raport z badań zostanie opublikowany w Biuletynie BSiE we wrześniu br.

I. Źródła wiedzy o Sejmie

Istnieje wiele różnorodnych możliwości uzyskiwania informacji o działalności Sejmu.

Z badań wynika, że podstawowym źródłem zdobywania wiadomości o pracy Sejmu są dzienniki telewizyjne i radiowe. Zdecydowana większość respondentów (76, T%) oświadczyła, że "często" zdobywa informacje o Sejmie za pośrednictwem dzienników. Tylko 2% badanych nie słucha ich i nie ogląda nigdy. Drugim źródłem informacji wymienianym najczęściej przez badanych są rozmowy i dyskusje ze znajomymi. Wskazuje na to źródło 28,4% badanych.

Bezpośrednie transmisje telewizyjne z obrad Sejmu ogląda "często" jedynie co piąty respondent, co piąty również stwierdza, iż "często" przysłuchuje się bezpośrednim transmisjom radiowym. Ponad 20% badanych nigdy nie ogląda transmisji telewizyjnych, ponad 30% nigdy nie słucha sejmowych transmisji w radiu. Audycje telewizyjne i/lub radiowe, poświęcone problematyce sejmowej, są "często" oglądane lub słuchane przez 20% respondentów. Około 20% w ogóle nie słucha i nie ogląda takich audycji. Prawie 18% badanych deklaruje "częste" korzystanie z takich źródeł informacji o Sejmie jak publicystyka i omówienia prasowe w gazetach i czasopiśmie; 35% nigdy nie czyta nic na ten temat.

Zdecydowana większość respondentów (ponad 71%) wyraża przekonanie, że bezpośrednio transmisje telewizyjne powinny być przeprowadzone tylko z niektórych obrad Sejmu, dotyczących szczególnie ważnych spraw. Zwolennicy pełnego przekazywania przebiegu wszystkich posiedzeń Sejmu stanowią 29,1% ogółu respondentów. Ogromna większość badanych preferuje krótkie informacje w dzienniku telewizyjnym (85,1% wskazań) oraz syntetyczne sprawozdania z przebiegu obrad (71,8% wskazań).

Uczestnictwo w spotkaniach z posłem oraz w zebraniach wyborczych (traktowane przez nas jako swoiste źródło informacji o pracy Sejmu) jest rzadkością w życiu społeczeństwa polskiego; świadczy o tym fakt, że 91,4% respondentów nigdy nie brało udziału w takich spotkaniach.

II. Wiedza o Sejmie

Informacje stanowią podstawę kształtowania się opinii i postaw społecznych; z przeprowadzonych badań wynika jednak, że poziom wiedzy społeczeństwa o Sejmie nie jest wysoki.

Zaledwie 16,6% respondentów podało prawidłową liczbę posłów a 30,7% badanych nie potrafiło wymienić w odpowiedzi na to pytanie jakiegokolwiek liczby.

Symptomatyczne jest to, że pół roku po wyborach prezydenckich aż 27,5% respondentów uważa, iż prezydent jest powoływany przez Sejm. Brak wiedzy dotyczył również zasadniczej funkcji Sejmu, jaką jest powoływanie organów państwowych. Wielu badanych (42,9%) nie wiedziało, kto powołuje członków Trybunału Konstytucyjnego, 35,4% - nie potrafiło podać kto powołuje Prezesa NBP, 35,5% - nie umiało wskazać organu powołującego Rzecznika Praw Obywatelskich. Natomiast lepsza była orientacja badanych w kwestii powoływania rządu (67,5% respondentów wiedziało, że Sejm powołuje Prezesa Rady Ministrów, 51,5% - prawidłowo wskazało, kto powołuje ministrów).

Warto podkreślić, że 94,2% respondentów trafnie przypisuje Sejmowi funkcję ustawodawczą, ale jednocześnie prawie połowa badanych (45,3%) uważa, że Sejm zajmuje się również wydawaniem rozporządzeń i innych przepisów wykonawczych, zaś 13% sądzi, że w Sejmie zapadają rozstrzygnięcia w sporach między instytucjami.

III. Ocena stanowionego prawa

Działalność ustawodawcza Sejmu kształtuje w istotny sposób jego wizerunek w świadomości społecznej; stosunek do prawa, a zwłaszcza odczuwane skutki jego funkcjonowania są niewątpliwie ważnym czynnikiem formowania postaw wobec Sejmu.

Ocenie respondentów poddano 22 ustawy uchwalone przed 31 grudnia 1990 r. Kryterium doboru ustaw uwzględnianych w ankiecie stanowiło ich znaczenie dla przebudowy ustroju gospodarczego i politycznego kraju.

Respondenci oceniali wskazane w pytaniach ustawy z punktu widzenia korzyści, jakie mogą one przynosić społeczeństwu. Za najkorzystniejsze społecznie uznane zostały te rozwiązania prawne, burzące stary porządek prawny, dzięki którym społeczeństwo odzyskało podstawowe swobody demokratyczne. Były to: - ustawa umożliwiająca swobodę podróżowania¹⁾ (93,7% ocen pozytywnych) - zniesienie cenzury²⁾ (81,0% ocen pozytywnych).

Wysokie oceny respondentów uzyskały również ustawy będące symbolem przywrócenia ciągłości historycznej narodu polskiego: - uznanie święta 3 Maja³⁾ (72,3% wskazań) oraz - zmiana godła narodowego⁴⁾ (61,0% wskazań).

Przejawem akceptacji zmian politycznych zachodzących w naszym kraju Jest pozytywna ocena ustawy o przejęciu przez Skarb Państwa majątku PZPR⁵⁾ (74,2% wskazań), a także ustawy rozwiązującej ORMO⁶⁾ (63,9% wskazań). Za znacznie mniej korzystną uznano ustawę o pozbawieniu uprawnień kombatanckich osób walczących o utrwalenie tzw. władzy ludowej⁷⁾ (40,7% ocen pozytywnych).

Wśród ustaw stanowiących podstawę przemian gospodarczych w kraju najkorzystniej oceniono: - ustawę o nieskrępowanej działalności handlowej⁸⁾

(uchylenie ustawy o zwalczaniu spekulacji) - 63,4% pozytywnych ocen, oraz - ustawę umożliwiającą zakładanie spółek z udziałem kapitału zagranicznego⁹⁾ (62,3%). Mniejszą akceptację uzyskała ustawa o prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych¹⁰⁾ (57,7%). Wśród ustaw gospodarczych najbardziej krytycznie oceniona została ustawa o tzw. "popiwku" (opodatkowanie ponadnormatywnych Wynagrodzeń w przedsiębiorstwach państwowych)¹¹⁾. Jedynie 11,4% badanych uznało ją za korzystną.

W grupie ustaw gwarantujących uprawnienia socjalne korzystnie przez większość respondentów została oceniona ustawa o zasadach przyznawania emerytur dla rolników¹²⁾ (73,4% pozytywnych ocen) oraz ustawa wprowadzająca zasiłki dla bezrobotnych¹³⁾ (60,7%).

Przewagę ocen negatywnych uzyskała natomiast ustawa znosząca przymus pracy (uchylenie ustawy o tzw. pasożytach społecznych¹⁴⁾: 34,8% ocen pozytywnych, 41,3% ocen negatywnych).

Dokonując oceny poszczególnych ustaw respondenci mieli również możliwość wskazania, iż dana ustawa nie przynosi żadnych znaczących skutków społecznych, (ani korzystnych, ani niekorzystnych). Ta kategoria ocen była wybierana przez respondentów najczęściej w odniesieniu do ustaw mających przede wszystkim symboliczny wydźwięk. Należy do nich: ustawa o likwidacji MO i powołaniu Policji¹⁵⁾ (48,3% wskazań świadczących o tym, że ustawa nie jest "ani korzystna, ani niekorzystna" dla społeczeństwa), ustawa o zniesieniu Święta 22 Lipca¹⁶⁾ (35,7% ocen tego rodzaju), ustawa o zmianie godła narodowego (30,0%).

Dane uzyskane w odpowiedziach na powyżej przedstawione pytanie świadczą o pozytywnej generalnie ocenie stanowionego przez Sejm prawa. Tylko dwie uchwalone przez Sejm X Kadencji ustawy (spośród 22 poddanych ocenie respondentów) uzyskały przewagę ocen negatywnych nad pozytywnymi. Były to: ustawa o popiwku oraz ustawa o zniesieniu przymusu pracy.

IV. Ocena działalności Sejmu

Przewaga ocen pozytywnych dotyczących roli Sejmu w inicjowaniu przemian społecznych poprzez stanowione prawo znalazła swoje potwierdzenie w odpowiedziach na pytanie "Czy działalność obecnego Sejmu sprzyja budowaniu demokracji w naszym kraju"? Na to pytanie 43,0% respondentów odpowiedziało twierdząco, 25,2% uznało, że Sejm "raczej nie sprzyja" budowaniu demokracji, a 8,2% badanych zdecydowanie zanegowało pozytywną rolę Sejmu w tej mierze. Charakterystyczne jest to, że 23,2% respondentów nie potrafiło w ogóle ocenić działalności Sejmu na rzecz budowy demokracji.

Nieznaczna przewaga ocen pozytywnych wystąpiła również w odpowiedziach na pytanie "Jaka jest rzeczywista rola Sejmu w inicjowaniu zachodzących w Polsce przemian"? 44,1% badanych uznało dużą rolę Sejmu w tej dziedzinie, 43,3% stwierdziło, iż rola ta jest niewielka. Warto zwrócić uwagę na fakt, iż zdecydowana większość respondentów (70,5%) postuluje konieczność zwiększenia roli Sejmu w inicjowaniu zachodzących przemian, zaledwie 2,1% badanej populacji jest zdania, iż rola Sejmu w tworzeniu nowych reguł życia politycznego i gospodarczego powinna być mniejsza niż jest w tej chwili.

Utrzymuje się nadal występująca w ostatnich miesiącach tendencja spadku zaufania społecznego do niemal wszystkich Instytucji publicznych w naszym kraju. W pytaniu, w którym respondenci proszeni byli o ocenę stopnia zaufania, jakim obdarza się poszczególne Instytucje życia publicznego (w skali od 0 do 100 pkt) - Sejm uzyskał średnią 44,2. Dla porównania podajemy, iż np. Wojsko uzyskało średnią 69,2, Rzecznik Praw Obywatelskich - 62,6, Kościół - 53,5, Prezydent - 50,9, Rząd - 47,8, Senat - 41,7, NSZZ "Solidarność" - 40,4, OPZZ - 30,0.

Potwierdzeniem zróżnicowanych ocen całokształtu działalności Sejmu są odpowiedzi na pytanie "Czy działalność Sejmu dobrze służy społeczeństwu i jest zgodna z jego interesami"? w których 3,3% badanych oceniło tę działalność zdecydowanie pozytywnie, 32,3% - raczej pozytywnie, natomiast 28,4% badanych ujawniło raczej negatywną ocenę Sejmu w tej mierze, a 10,3% - zdecydowanie negatywną. Co czwarty respondent uchylił się przed dokonaniem takiej oceny.

V. Postrzegana rola posła

Percepcja roli posła oraz wyobrażenie na temat jego powinności stanowią integralną część wizerunku Sejmu w społecznej świadomości.

Respondentom postawiono pytanie na temat cech i umiejętności, jakimi powinien charakteryzować się poseł. Przedstawiono im listę 15 cech, spośród których trzeba było wskazać najwyżej trzy - najważniejsze, zdaniem respondentów, dla posła.

Najbardziej cenioną cechą posła okazała się "uczciwość - zgodność słów z czynami" (wyróżnia ją 63,7% respondentów). Poza wymienioną powyżej cechą związaną z wartościami moralnymi, trzy najczęściej wymieniane umiejętności jakimi, według badanych, powinien charakteryzować się poseł, związane były ze sferą fachowości, kompetencji, kwalifikacji. I tak konieczność posiadania "wiedzy o problemach własnego okręgu i potrzebach mieszkańców" wymieniło 61,4% badanych, na "znajomość prawa" wskazało 59,3%, zaś "orientację w problemach społecznych i ekonomicznych kraju" wyróżniło 57,6% respondentów.

Pozostałe cechy wymieniane były przez znacznie mniejszą liczbę respondentów. Przedstawiamy je - uszeregowane według kolejności wynikającej z liczby wskazań. Za "rzetelnością, zdyscyplinowaniem, pracowitością" optowało 33,9% badanych, "wrażliwość na krzywdę ludzką" wymieniło 33,2%, "łatwość nawiązywania kontaktów z wyborcami" - 23,7%, a "kulturę osobistą" - 22,6% respondentów. Dla 22,6% badanych ważna była "umiejętność prezentowania swoich poglądów, łatwość przekonywania", dla 21,5% - "wysoki poziom intelektualny". "Umiejętność negocjowania, rozwiązywania konfliktów" wyróżniło 20,9%, "odwagę cywilną" - 20,6%, "patriotyzm" - 16,5%, "tolerancję wobec odmiennych poglądów i postaw" - 15,8% badanych. Zdecydowanie najmniej wskazań uzyskała cecha określana mianem "zdolności do kompromisu" - 6,5%.

Respondenci proszeni byli również o wskazanie "Czyje przede wszystkim interesy i potrzeby powinien reprezentować poseł na Sejm"? W pytaniu podano sześć podmiotów, z których interesami może - potencjalnie - identyfikować się poseł. Prawie połowa badanych (46,2%) postuluje reprezentowanie przez posła "interesów społeczeństwa jako całości". Jeśli dodać do tego grupę respondentów akcentujących potrzebę reprezentowania "interesów państwa" (9,7%) - okaże się, że większość badanej populacji uznaje, iż podstawowym obowiązkiem posła jest uwzględnianie interesów ogólnospołecznych. 38,1% respondentów podkreśla raczej potrzebę reprezentowania przez posła potrzeb lokalnych: okręgu wyborczego, z którego dany poseł został wybrany (21,3% wskazań) lub własnych wyborców (ludzi, którzy na niego głosowali: 16,8% wskazań). Absolutny margines stanowiła grupa badanych optujących za koniecznością reprezentowania przez posła interesów "środowiska zawodowego" (2,2% wskazań) oraz "swojej partii lub ugrupowania politycznego" (0,8% wskazań).

Postrzeganie roli posła przejawia się również w odpowiedziach na pytanie dotyczące skuteczności interwencji różnych instytucji w sprawach, które takiej interwencji wymagają. Na pytanie "Do kogo warto zwrócić się w poniższej sprawie" respondent miał do wyboru odpowiedź: "do posła/do Sejmu", "do innej instytucji" lub "do nikogo nie warto się zwracać".

Największa grupa respondentów dostrzega sensowność poszukiwania wsparcia u posła (lub bezpośrednio w Sejmie) w sprawach o szerokim zasięgu, dotyczących życia publicznego, związanych z decyzjami wagi państwowej. I tak 60,2% badanych uznało, iż warto zwracać się do posła, aby wyrazić krytykę wobec działań rządu, 54,6% widzi sens w przekazywaniu posłom uwag do projektowanych rozwiązań prawnych lub inicjatywy nowego przepisu prawnego, 40,6% wystąpiłoby do posła ze skargą na działalność urzędu państwowego. W sprawach o zasięgu lokalnym a tym bardziej w sprawach indywidualnych większość respondentów szukałaby raczej pomocy innych instytucji, choć są i tacy, którzy nawet w sprawach natury prywatnej byłiby skłonni udać się do posła: z krytyką pod adresem przedstawicieli władz lokalnych wystąpiłoby wobec posła 30,6% respondentów, 24,6% badanych uznało posła za właściwego adresata ewentualnej prośby o interwencję w sprawie spornych z urzędem, 12,5% stwierdziło, iż poseł jest odpowiednią osobą, która może dokonać wykładni niejasnego przepisu prawnego, 4,3% - jest zdania, że do posła warto zwrócić się z prośbą o pośrednictwo w kwestii udzielania pomocy materialnej.

Przedstawione powyżej wyniki badań pozwalają na sformułowanie kilku uogólnień:

- podstawowym źródłem wiedzy o Sejmie dla większości badanych są dzienniki telewizyjne i radiowe, bezpośrednie transmisje z obrad Sejmu odgrywają – w tej mierze znacznie mniejszą rolę; większość respondentów postuluje przekazywanie informacji o pracach Sejmu w formie skondensowanej; przekazy z obrad "na żywo" powinny dotyczyć - zdaniem większości - tylko szczególnie ważnych spraw,
- poziom wiedzy społeczeństwa o różnych aspektach działalności Sejmu jest zróżnicowany. Utrwalona w świadomości społecznej jest przede wszystkim funkcja ustawodawcza Sejmu; wielu obywateli przejawia tendencje do przypisywania Sejmowi funkcji nie przewidzianej dlań przez prawo; wielu ujawnia brak orientacji w sprawach związanych z funkcją wyboru organów państwowych, znacząca większość respondentów nie potrafi określić właściwej liczby posłów,
- społeczeństwo uznaje znaczącą rolę Sejmu jako inicjatora przemian demokratycznych; oceny działań Sejmu z punktu widzenia zgodności z interesem społecznym są już znacznie bardziej krytyczne. Zaufanie jakim obdarza społeczeństwo Sejm, rozpatrywane w relacji do zaufania wobec Innych Instytucji życia publicznego, nie jest zbyt wysokie
- istotna jest wyraźna wola większości społeczeństwa do przydania Sejmowi większej roli w inicjowaniu zmian społecznych,
- stosunkowo wysoki jest stopień akceptacji społecznej dla stanowionego przez Sejm prawa. Szczególnie korzystnie oceniane są ustawy, które pozwoliły społeczeństwu odzyskać podstawowe prawa obywatelskie i dały możliwość budowania gospodarki rynkowej,
- poseł powinien - zdaniem respondentów - charakteryzować się przede wszystkim uczciwością, wymaga się również od niego fachowości i kompetencji. Społeczeństwo na ogół trafnie postrzega obowiązki posła w sferze jego współpracy z obywatelami.

Zaprezentowane w niniejszym komunikacie wyniki badań dotyczyły percepcji różnych aspektów działalności Sejmu. W kolejnym komunikacie prześlemy wstępne dane dotyczące postrzeganych problemów społecznych, postaw społecznych wobec wartości demokratycznych, oraz preferowanych rozwiązań

ustrojowych.

PRZYPISY: CYTOWANE USTAWY:

- 1) O paszportach. **Dz. U. Nr 2 póź. 5 1991 r.**
- 2) O uchyleniu ustawy o kontroli publikacji i widowisk, zniesieniu organów tej kontroli oraz o zmianie ustawy - Prawo prasowe. **Dz. U. Nr 29, póź. 173, 1990.**
- 3) O przywróceniu Święta Narodowego 3 maja. **Dz. U. Nr 28, póź. 160, 1990.**
- 4) O zmianie przepisów o godle, barwach i hymnie Rzeczypospolitej Polskiej. **Dz. U. Nr 10, póź. 60. 1990.**
- 5) O przejściu na rzecz Skarbu Państwa majątku, który pozostawał w dyspozycji byłej PZPR. **Dz. U. Nr 16, 1991.**
- 6) O rozwiązaniu Ochotniczej Rezerwy Milicji Obywatelskiej. **Dz. U. Nr 64, póź. 388, 1989.**
- 7) O kombatantach oraz niektórych osobach będących ofiarami represji wojennych i okresu wojennego. **Dz. U. Nr 17 p. 75, 1991.**
- 8) O uchyleniu ustawy o zwalczaniu spekulacji. **Dz. U. Nr 44 póź. 258, 1990.**
- 9) O zmianie ustawy o zasadach prowadzenia na terytorium Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej działalności gospodarczej w zakresie drobnej wytwórczości przez zagraniczne osoby prawne i fizyczne oraz ustawy o działalności gospodarczej z udziałem podmiotów zagranicznych. **Dz. U. Nr 74, póź. 442, 1990.**
- 10) O prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych. **Dz. U. Nr 51, póź. 298, 1990.**
- 11) O opodatkowaniu wzrostu wynagrodzeń. **Dz. U. Nr 1, póź. 1, 1991.**
- 12) O zabezpieczeniu społecznym rolników. **Dz. U. Nr 7, p. 24, 1991.**
- 13) O zatrudnieniu. **Dz. U. Nr 75, póź. 446, 1989.**
- 14) J. w.
- 15) O policji. **Dz. U. Nr 30, póź. 179, 1990.**
- 16) O zniesieniu dnia 22 lipca jako Narodowego Święta Odrodzenia Polski. **Dz. U. Nr 28, póź. 159, 1990.**